

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ БАЗОВИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ЗАСОБАМИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Розглянуто проблему активізації пізнавальної діяльності іноземних студентів базових факультетів засобами мовної підготовки. Визначено, що однією з основних проблем сучасної української вищої освіти є необхідність підвищення якості підготовки фахівців для зарубіжних країн з метою набуття статусу конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

У статті акцентовано увагу на специфіці фахової підготовки іноземних студентів. Обґрунтовано, що саме на заняттях з мовної підготовки слід формувати в іноземних студентів особисті мотиви до пізнавальної діяльності для оволодіння майбутньою професією. Зокрема, студенти мають усвідомити, що майбутня професійна реалізація неможлива без їхньої активної пізнавальної діяльності.

Ключові слова: іноземні студенти, фахова підготовка, пізнавальна діяльність, мовна підготовка.

Сенс сучасної освіти виявляється у сформованості професійно-компетентного фахівця, у максимальному розкритті творчого потенціалу кожної особистості в сучасній соціокультурній ситуації. Особливої актуальності ці питання набувають у процесі навчання іноземних студентів, оскільки однією з основних проблем сучасної української вищої освіти є необхідність підвищення якості підготовки фахівців для зарубіжних країн з метою набуття статусу конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Сучасні умови розвитку суспільства викликають необхідність нового бачення завдань, структури та змісту вищої освіти, що неодмінно вносить корективи у підготовку фахівця. Педагогічна практика свідчить, що ефективності фахової підготовки сприяє комфортність умов навчання, успішність засвоєння освітньої програми, усвідомлення правильності професійного вибору та емоційно-психологічне задоволення освітнім процесом у цілому. Особливістю фахової підготовки іноземних студентів є те, що результативність цього процесу залежить від засвоєння мови країни навчання як засобу спілкування. Тому саме на заняттях з мовної підготовки має закладатись таке ставлення іноземних студентів до фахової підготовки, яке виражається в розумінні важливості і значущості вивчення мови країни навчання для здобуття майбутньої професії.

Мета статті – розглянути засоби, що сприяють активізації пізнавальної діяльності іноземних студентів базових факультетів у процесі мовної підготовки.

Проблеми становлення та розвитку системи підготовки фахівців для зарубіжних країн є предметом досліджень низки науковців. При цьому особливо активно досліджують дидактичні основи підготовки іноземних

студентів у ВНЗ (А. Бронська, А. Нікітін, О. Суригін); проблема формування їхніх пізнавальних потреб (О. Резван); проблеми підготовки іноземних громадян до навчання у технічних університетах (П. Баришовець, Н. Булгакова, Е. Лузик); адаптаційні процеси як підґрунтя аккультуризації іноземного студента в навчальному середовищі українських ВНЗ (М. Іванова, Н. Тіткова, І. Ширяєва).

Водночас слід зазначити, що в сучасній науковій літературі не існує достатньої кількості досліджень з проблем активізації пізнавальної діяльності іноземних студентів базових факультетів у процесі мовної підготовки.

Головною метою мовної підготовки іноземних студентів є формування іншомовної комунікативної компетенції майбутнього фахівця, що дає змогу використовувати мову як засіб професійного та міжособистісного спілкування. Пізнавальна діяльність має специфічні цільові, змістові й процесуальні характеристики та спрямована на реалізацію іноземними студентами своїх особистісних цілей, потреб і можливостей у соціокультурній, суспільно-політичній та професійній галузях спілкування. Виходячи із цього, активізація цієї діяльності є на сучасному етапі однією з актуальних методичних проблем фахової підготовки іноземних студентів. Так, студенти мають усвідомити, що майбутня професійна реалізація вимагатиме від них, насамперед, фахової компетентності, яка неможлива без їхньої активної пізнавальної діяльності.

З метою активізації цієї діяльності на заняттях з мовної підготовки слід організовувати опрацювання змісту професіограми майбутнього фахівця. Фахова компетентність розглядається нами як характеристика, що відображає ділові та особистісні якості фахівця, рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети в професійній діяльності, а також моральну позицію фахівця [1]. За О. Піраловою, професійну компетентність можна розглядати як суму професійних компетенцій і соціальної поведінки (використання професійних знань, уміння працювати індивідуально та в групі, уміння приймати рішення) [2]. Також необхідно визначити критерії професіоналізму:

- глибокі і міцні знання зі здобутої спеціальності, вільне користування ними, їх відповідність запитам практичної діяльності;
- уміння використовувати в практичній діяльності весь набутий багаж знань, знаходити вихід у будь-якій ситуації, правильно оцінювати стан справ і приймати адекватні рішення;
- упровадження в практику роботи нового, передового, знаходження шляхів удосконалення системи роботи та наполегливість у необхідності рухатися до досягнення поставленої мети;
- вміння створити мікроклімат у колективі, повага до кожного, знання й дотримання правил етикету;
- вільне володіння однією або кількома іноземними мовами з метою оперативного використання світового інформаційного матеріалу.

У процесі аналізу особистісних якостей та умінь, які є необхідними у професійній діяльності, зосереджуємо увагу студентів на тому, що біль-

шість із них визначають зміст загальних професійних якостей людини, наприклад, уважність, дисциплінованість, орієнтація на результат, відповідальність, самоорганізація, самостійність, зосередженість, врівноваженість, посидючість та цілеспрямованість. Як висновок обговорюємо зі студентами загальні професійні компетенції особистості.

Отже, випускник має опанувати базову програму дисциплін зі своєї спеціальності, бути компетентним у освоєнні інформаційного простору; виявляти активну життєву позицію, творче ставлення до своєї діяльності; мати уявлення про права та обов'язки фахівця обраної спеціалізації для професійного самовизначення; бути здатним брати на себе відповідальність у ставленні до своєї діяльності; використовувати інтернет-проекти; усвідомлювати необхідність знань та вмій у сфері здоров'я і здорового способу життя; знати іноземну мову й мати уявлення про етикет, про культуру поведінки; володіти культурою писемного та усного мовлення, грамотно викладати свої думки, вміти аргументовано представляти свою думку та користуватися понятійним апаратом; знати процедури професійної діяльності і професійного етикету; бути самокритичним [3].

Оскільки фахову компетентність розглядаємо як якість, яка є вкрай необхідною для майбутніх фахівців, слід формувати в іноземних студентів особисті мотиви до пізнавальної діяльності для оволодіння майбутньою професією саме на заняттях з мовної підготовки. При цьому враховуємо особливості зовнішніх і внутрішніх мотивів фахової підготовки. Основою зовнішніх мотивів є стимуляція діяльності ззовні, тобто за допомогою нагород, заохочення, покарання тощо, коли чинники стимуляції поведінки перебувають за межами особистісного "Я": "навчаюсь, щоб потім багато заробляти". Внутрішні мотиви збуджуються пізнавальним інтересом, пов'язаним із певною діяльністю: "навчаюсь заради особистісного розвитку, пізнання нового, розуміння особистої необхідності для суспільства тощо". Слід зазначити, що рівень матеріального винагородження є однією з причин, яка впливає на трудову мотивацію людини. Для осіб із зовнішньою мотивацією цей чинник може мати значення у прийнятті рішення щодо роботи у певній сфері. Отже, нашим завданням у процесі фахової підготовки є формування внутрішніх мотивів професійної спрямованості майбутніх фахівців і знаходження способів перевтілення негативного зовнішнього мотиву в позитивний. З цієї метою серед іноземних студентів необхідно активно проводити роботу, що сприяє адаптації на ринку праці: опрацювання професіограми майбутнього фахівця та інформації, що розміщується на порталі молодих фахівців. Результатом такої роботи стає переконання іноземного студента в тому, що завдяки спрямованості на самостійну пізнавальну діяльність він може кар'єрно зростати і в результаті одержувати не лише задоволення від професійної реалізації, а й матеріальне винагородження. Однак у процесі цієї профорієнтаційної роботи слід зміщувати акцент саме на самовиховання професійних якостей, що допомагають віднайти час на додаткові заняття, визначити пріоритети в особи-

стих професійних планах тощо, а також приділяли увагу загальним якостям особистості, що заважають їй професійно реалізовуватись. До таких якостей належать: несамостійність, лінощі, некоммунікабельність, відсутність ініціативи, пунктуальності, скромності, невміння сконцентруватися, ефективно розпланувати робочий день. З цією метою можна запропонувати іноземним студентам на заняттях з мовної підготовки заповнити анкету-тест “Який ви студент”, скласти програму самовиховання для підготовки до майбутньої професійної діяльності за планом:

1. Перелік якостей, які слід розвивати у себе, щоб сформувати придатність до майбутньої професії.

2. Перелік якостей, які важливо подолати для успіху в майбутній професійній діяльності.

3. Вправи для тренування або, навпаки, ліквідації кожної якості.

4. Приблизний термін очікування успіху.

Після складання цієї програми звертаємо увагу студентів на вправи для професійного самовиховання: тренінги з формування потрібної якості або, навпаки, з усунення шкідливих звичок за допомогою самопереконавання та самонавіювання. Також на занятті з мовної підготовки у процесі роботи над текстом “Професія і якості особистості” пропонуємо студентам визначити якості, котрі має набути людина певної професії. Тобто на заняттях з мовної підготовки слід керуватися принципами впливу на особистість з метою активізації у неї таких станів, які сприяють підтриманню пізнавального інтересу: задоволення від отримання глибоких і міцних знань з одержаної фахової підготовки, уміння користуватися ними, упровадження в практику роботи нового, передового, знаходження шляхів удосконалення системи роботи тощо.

Отже, у результаті вживання засобів активізації пізнавальної діяльності на заняттях з мовної підготовки: бесід щодо роз’яснень суті та важливості майбутньої професії, опрацювання змісту професійної діяльності фахівців та загальних професійних якостей людини, професіограми фахівця, аналізу видів професійних компетенцій, критеріїв професіоналізму – вдається досягти усвідомленості іноземними студентами особистих мотивів оволодіння професією, спрямування студентів на досягнення внутрішньої мотивації, самостійності, стійкого інтересу до предметної області, сформованості у них спрямованості на справу.

Активізації пізнавальної діяльності студентів також сприяє використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання, що дає змогу забезпечувати індивідуалізацію та диференціацію навчання у разі різнорівневої підготовки іноземних студентів. Слід зазначити, що процес навчання відбувається найбільш ефективно за умови надання іноземним студентам можливості вибору рівня складності завдання, що забезпечує комфортність та результативність його навчання.

Спостереження за іноземними студентами показало, що, незважаючи на проживання в чужій країні і навчання в українському університеті з викладанням нерідною для них мовою, культурне середовище чужого міста,

життя в одному з українськими студентами гуртожитку, більшу частину часу вони спілкуються своєю рідною мовою. Звичайно, цей факт негативно позначається на темпах і якості фахової підготовки. Аналізуючи таку ситуацію, дійшли висновку, що іноземцям важко познайомитися з українськими студентами через психологічні бар'єри. Враховуючи це та спираючись на досвід Н. Вороніної [4], викладачі з мовної підготовки з метою допомоги студентам налагодити контакт можуть використовувати метод проектів. За О. Щукіним, під проектом розуміють самостійну плановану і реалізовану іноземною мовою роботу. Проектна навчальна діяльність спрямована на посилення ролі студента в управлінні своєю навчально-пізнавальною діяльністю. Зміст проектною діяльності орієнтований на актуалізацію та прояв творчих потреб, інтересів і потенційних можливостей студентів, а варіативна побудова проектною діяльності створює умови для реалізації суб'єктної позиції студента [5]. Спираючись на основні положення проектного методу, українські та іноземні студенти можуть розробити проект "Знайомство". Основною метою цього проекту є встановлення контактів іноземних студентів з представниками країни навчання. Такий проект може бути реалізований у класі мультимедійних технологій, що додає йому інтерактивності, та має містити такі етапи:

– первісне знайомство – діалог українських та іноземних студентів. Питання одне до одного готують заздалегідь за допомогою викладачів з мовної підготовки;

– розповідь про свого нового друга за планом;
– бесіда на тему "Моє особисте розуміння дружби";
– заключний етап: "Мої враження". Студентам пропонують написати твір за темою.

Важлива роль в організації проектною діяльності належить викладачеві, що виступає в ролі консультанта з окремих питань, джерела додаткової інформації, координатора дій студентів, арбітра у підбитті підсумків роботи.

Робота над проектом дає змогу здійснювати диференційований підхід до навчання, підвищувати активність і самостійність студентів на основі самостійного вирішення навчальних завдань, а отже, сприяє підвищенню пізнавальною активності. Це ж завдання виконує використання ділових (дидактичних) ігор. Гра є засобом активізації мовленнєвою діяльності іноземних студентів. Це зумовлено тим, що в ході гри створюються умови, які сприяють мимовільному засвоєнню матеріалу, що вивчається, розвитку творчих здібностей та активності іноземних студентів. Крім того, незвичність форми проведення занять, її нешаблонність, нестандартний характер сприяють підтриманню інтересу до вивчення мови.

Ефективність використання гри на занятті позначається на якості взаємного спілкування усіх учасників навчального процесу та мотивації мовленнєвою діяльності іноземних студентів.

Зміст навчальних ігор у процесі фаховою підготовки повинен відповідати змісту мовної підготовки, визначатися професійною спрямованістю, враховувати пізнавальні потреби та інтереси самого студента.

Активізація пізнавальної діяльності іноземних студентів може також здійснюватися викладачем-мовником у межах спланованої виховної роботи. Особливо важливим вважаємо акцентування уваги на зв'язку змісту заходів із вихованням у іноземних студентів особистісних якостей, а також формуванням знань та вмінь, які мають визначну роль у професійній реалізації. Так, слід проводити конкурси професійної спрямованості, у межах яких визначають кращих за професійною підготовкою іноземних студентів. Метою такого конкурсу є:

- підвищення професійного рівня іноземних студентів зі спеціальності;
- виявлення найбільш підготовлених студентів факультету;
- вдосконалення єдиних вимог щодо оцінювання фахової підготовки іноземних студентів.

Отже, упровадження у практику роботи зі студентами конкурсних виховних заходів, крім досягнення загальної мети – професійної спрямованості майбутніх фахівців, має вагоме навантаження на процес формування фахової компетентності, оскільки дає змогу студентам знаходити власне вирішення проблеми через регуляцію своєї життєдіяльності та відчувати відповідальність за своє становлення.

З метою активізації пізнавальної діяльності можна пропонувати іноземним студентам на заняттях з мовної підготовки програму самозабезпечення життєвого успіху, згідно з якою, щоб стати високорозвиненою особистістю, слід реалізовувати свій професійний та життєвий вибір [6, с. 30–31].

Іноземні студенти, роблячи разом з викладачем аналіз цієї програми, самостійно доходять висновку, що:

- чим вищою є сформованість особистості людини, тим вища ймовірність її життєвого та професійного успіху;
- кожній людині слід займатися самоформуванням та самовдосконаленням: самоосвітою, самонавчанням, самовихованням і саморозвитком;
- здобуття вищої освіти – величезна можливість підвищити якість своєї життєвої та професійної реалізації.

Для активізації пізнавальної діяльності іноземних студентів визначаємо необхідним формувати рефлексивні вміння майбутніх іноземних фахівців, а також уміння здійснювати самоаналіз та самокорекцію особистих ресурсів. При цьому студенти мають навчитись усвідомлювати вимоги щодо рівня фахової підготовки з боку викладачів, роботодавців, колег і спрямовувати власні зусилля на корекцію рівня власної фахової компетентності згідно із цими вимогами.

З метою активізації пізнавальної діяльності необхідно зацікавлювати іноземних студентів проблемою фахової компетентності у процесі навчальних занять з мовної підготовки, для чого слід проводити низку інформативних блоків, які містять відомості про регуляцію своєї життєдіяльності; відповідальність за своє професійне становлення; психофізичні властивості та можливості особистості щодо формування фахової компетентності залежно від загальних і спеціальних здібностей; емоційно-вольову сферу особистості та її роль у формуванні фахової компетентності.

Висновки. Найбільш складною проблемою фахової підготовки іноземних студентів у вищих закладах освіти є їхнє професійне навчання нерідною мовою, яка має стати інструментом професійно-пізнавальної діяльності.

Отже, активізація пізнавальної діяльності іноземних студентів на заняттях з мовної підготовки відбувається через усвідомлення ними необхідності цієї діяльності, яка сприяє формуванню фахової компетентності, психологічної готовності до професійної діяльності та професійної ідентичності.

Список використаної літератури

1. Митина Л. М. Профессиональная деятельность и здоровье педагога : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / Л. М. Митина. – Москва : Академия, 2005. – 368 с.
2. Пиралова О. Ф. Современное обучение инженеров профессиональным дисциплинам в условиях многоуровневой подготовки : монография / О.Ф. Пиралова. – Москва : Академия Естествознания, 2009.
3. Педагогика профессионального образования : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / Е. П. Белозерцев [и др.] ; под ред. В. А. Сластенина. – Москва : Академия, 2004. – 368 с.
4. Воронина Н. А. Использование метода проектов в процессе обучения русскому языку как иностранному / Н. А. Воронина // Профессионально направленное обучение русскому языку иностранных граждан : сб. науч. тр. : материалы Международной научно-практической конференции. – Москва : МАДИ, 2010. – Т. 1. – С. 99–103.
5. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика / А. Н. Щукин. – Москва : Филоматис : Омега-Л, 2010. – 480 с.
6. Общая педагогика : учеб.-метод. комплекс / сост. Е. А. Коновальчик. – Минск : БГУ, 2002. – С. 30–31.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2015.

Семененко И. Е. Активизация познавательной деятельности иностранных студентов базовых факультетов средствами языковой подготовки

Рассматривается проблема активизации познавательной деятельности иностранных студентов базовых факультетов средствами языковой подготовки. Определено, что одной из основных проблем современного украинского высшего образования является необходимость повышения качества подготовки специалистов для зарубежных стран с целью приобретения статуса конкурентоспособности на рынке образовательных услуг.

В статье акцентируется внимание на специфике профессиональной подготовки иностранных студентов. Выявлено, что именно на занятиях по языковой подготовке должно закладываться отношение иностранных студентов к профессии. В частности, студентам необходимо понять, что будущая профессиональная реализация требует от них профессиональной компетентности, которая невозможна без их активной познавательной деятельности.

Ключевые слова: иностранные студенты, профессиональная подготовка, познавательная деятельность.

Semenenko I. Cognitive Activity of Foreign Students by Means Language Training

The problem of foreign students' cognitive activity by means of language training on basic faculties is considered. Determined, that one of the main problems of modern Ukrainian higher education is the need to improve the training of specialists for foreign countries to acquire the status of competitiveness in the educational market.

The article focuses on the specifics of professional training of foreign students. Researched what the classroom language training has laid ratio of foreign students to the profession. Researched, that foreign students' attitude to their profession should be laid on

classroom language training. In particular, students should realize that the future will require professional implementation of their professional competence, which is not possible without their active cognitive activity.

Investigated that the classroom language training should form a personal motives of foreign students for cognitive activity to master future profession. Herewith the need to integrate features of internal and external motivation training is determined.

Attention is paid to means of cognitive activity in the classroom for language training, talks about the importance and merits of clarification future profession, study the content of professional specialists and general professional qualities, the expert's profессиogram, analysis of professional competence, professionalism criteria, information and communication technologies learning, project method, using business (didactic) games, foreign students the rules of self-regulation of emotional states.

In the article the necessity of forming reflective skills of future foreign specialists and skills to carry out self-examination and self-correction of personal resources to intensify their cognitive activity is defined.

In particular, students should realize that the future professional realization is impossible without their active cognitive activity.

Key words: *foreign students, professional training, cognitive activity.*